

MUDr. Jaromír Wolf – 100 let od narození prvního českého expedičního lékaře

Ivan Rotman¹, Jaroslav Novák²

¹ Společnost horské medicíny, z.s.

² Ústav tělovýchovného lékařství Lékařské fakulty UK v Plzni

Klíčová slova: woodcraft, horolezectví, vysokohorské expedice, aklimatizace

Key words: woodcraft, mountaineering, high altitude expeditions, acclimation

□ Souhrn

Před 100 léty se narodil první český expediční lékař MUDr. Jaromír Wolf (1919–1990). V mládí byl vyznavačem woodcraftu, který jej naučil lásce k přírodě a k pobytu ve volné krajině. Odtud byl jen krok k horolezectví, které se stalo spolu s tělovýchovným lékařstvím náplní jeho života. K nejvyšším vrcholům doprovázel několik československých a českých expedic. O své poznatky se dělil se svými spolupracovníky a publikoval je v odborných periodících. Několik let byl členem exekutivy Světové horolezecké federace (UIAA) a její lékařské komise. Značnou popularitu si získaly beletristicky podaná líčení výprav do Himálaje v roce 1973 a v roce 1976.

□ Summary

Rotman, I., Novák, J.: **MUDr. Jaromír Wolf (1919–1990) – the first Czech expedition doctor was born 100 years ago.**

One hundred years ago the first Czech expeditions' doctor Jaromír Wolf (1919–1990) was born. He enjoyed woodcraft in his young age, and through it he learned loving nature and staying in open-air natural surroundings. From there it was only one step to mountaineering, which became together with sports medicine his life's dear. He accompanied several Czechoslovak and Czech expeditions to the highest mountain summits. He shared his knowledge and experiences with his collaborators and published them in scientific journals. For several years he was a member of the executive of UIAA (Union Internationale des Associations d'Alpinisme) and its Medical Commission. His book depiction of Himalaya expeditions in 1973 and 1976 earned highest readers' valuation.

Úvod

MUDr. Jaromíra Wolfa (24. 3. 1919 – 29. 4. 1990), českého tělovýchovného a sportovního lékaře, fyziologa, lodního lékaře, horolezce, významného činovníka v horolezecké organizaci, i na mezinárodní úrovni ve funkci viceprezidenta Mezinárodní unie horolezeckých svazů, spoluzakladatele Sekce horské medicíny České společnosti tělovýchovného lékařství a každoročních Pelikánových seminářů o aktuálních problémech horské medicíny, woodcraftera jménem Vlk, spisovatele, básníka a filosofa si čas od času připomínáme (12, 17, 24, 25).

Narodil se před 100 léty ve Zlonicích u Slaného. Už jako člen chlapecké Ymky (počeštěno: YMCA = Young Men's Christian Association, česky Křesťanské sdružení mladých mužů) a účastník jejích táborů, které tehdy vedl ředitel Ymky Joe First (1894–1986), přítel Ernesta T. Setona (1860–1946), se určitě seznámil s myšlenkami „lesní moudrosti“ (woodcraft). Rozhodující vliv na jeho cestu k woodcraftu i cestu životem mělo však studium na pražském

Obr. 1: Jaromír Wolf (1938)

Akademickém gymnáziu. Stal se nadšeným obdivovatelem řecké filosofie a vyznavačem jejího ideálu – dokonalosti těla i ducha. Miloval přírodu a pobyt v ní, a to ho přirozeně svedlo dohromady se spolužákem Stanislavem Křížem-Šípem, již tehdy členem Ligy československých woodcrafterů. S dalšími spolužáky a kamarády – Bobrem, Sovou, Rorejsem a Kopčanem – se rozhodli v červnu 1936 založit vlastní woodcrafterský kmen.

Tak vznikl kmen Wahpeton (jméno pochází od kmene dakotských Indiánů) a jeho hvězda stoupala rychle vzhůru. Wahpetonci každé léto a každou zimu jezdili tábořit do tatarského Waldenu, který byl tehdy nejen centrem lidové woodcrafterské činnosti v ČSR, ale i specifickou duchovní školou. Na podzim 1936 získal Vlk první orlí pera. O Vánocích spolu s ostatními bouřlivě prožíval návštěvu E. T. Setona v Praze. Činnost Wahpetonu vrcholil v roce 1938 a v témže roce Vlk také maturuje a začíná studovat na lékařské fakultě UK.

Studia přerušila válka a uzavření českých vysokých škol. Také woodcrafterské aktivity nacisté v roce 1944 zakázali. Po válce, v létě roku 1946, se jel Vlk osobně podívat na slavné tábořiště Walden do Svatojanské doliny. Na vlastní oči se přesvědčil o zkáze srubu (vyhořel za Slovenského národního povstání). Svou reportáž v Hlasateli však zakončil přesvědčením, že Walden stále existuje a on v něm byl... (15).

Ke svému pojetí vztahu člověka k horám říká Jaromír Wolf: „*Jsou (hory) nicotné a nízké a do nebetyčných výšek / vyrůstají pouze v nás a v našich představách. / Tepem srdce, zrychleným dechem, / spálenou kůží a nemocí výšek, / omrzlými prsty a snem bledého mozku...*“ (4).

Jak pravil Leoš Chládek na 2. Pelikánově semináři Sekce horské medicíny České společnosti tělovýchovného lékařství a Lékařské komise Českého horolezeckého svazu v Praze 31. 5. 1991: „... Prožil za svých 71 let tolik, že by to stačilo na několik krásných a plodných životů... Jak to všechno stihnul? Tolik životů? A s takovým klidem a pohodou? Byl mimořádnou osobností a jednou z největších postav našeho poválečného horolezectví.“

Poválečné zřízení v Československu zlikvidovalo postupně samostatné sportovní svazy i Českou obec sokolskou (Sokol) a Český svaz turistů (31). Na základě usnesení strany (rozuměj Komunistické strany Československa) a vlády „o opatřeních k rozvoji tělesné výchovy a sportu“ z roku 1952 byla vytvořena jednotná sportovní organizace s vládou jmenovaným předsedou (19). Postupně zanikl Klub alpistů československých a horolezecká sekce při odboru turistiky. Horolezectví bylo zařazeno pod „oddělení sportů ČSTV“, byla zavedena jednotná sportovní klasifikace. Zdravotnické komise v dnešní formě neexistovaly.

Po dokončení studií a promoci v roce 1948 pracoval MUDr. J. Wolf v nemocnicích v Čáslavi, Děčíně a v Ústřední vojenské nemocnici v Praze; od roku 1954 se pak už stále věnuje tělovýchovnému lékařství. Za svého působení v Děčíně byl i předsedou horolezeckého oddílu Sokol Slavia Děčín-Podmokly (1949–1950). Staří přátelé se s ním setkávali v horách, kam mířil každou

volnou chvílí, a zvláště na těch „nejtvrdších“ akcích. Horám, horolezectví a vysokohorské turistice Vlk zcela propadl a to, že se v letech 1958–61 plavil po světových oceánech jako lodní lékař, je jen výjimka potvrzující pravidlo (15).

Nejdlejší část své profesní dráhy působil jako primář tělovýchovně lékařského oddělení fakultní polikliniky v Praze a jako krajský tělovýchovný lékař. V počátcích svého pražského působení se v letech 1954 a 1956 podílel spolu se skupinou dalších lékařů a výzkumných pracovníků z ČSR, NDR a Polska na rozsáhlém výzkumu závodníků, startujících v těchto letech v cyklistickém Závodě Míru (33). Na mladé cyklisty byla zaměřena i jeho další práce, zabývající se odevzou na náročnou etapovou cyklojízdu (34).

První zkušenosti se zdravotnickým zajištěním horolezeckých výprav byly získány v rámci dvou prvních zájezdů horolezeckého reprezentačního družstva v letech 1955 a 1956 do francouzských Alp, do oblasti Mont Blancu. Lékařské vyšetření před odjezdem bylo pojímáno s velkou vážností, zahrnovalo i elektrokardiogram v podtlakové komoře a posouzení schopnosti vykonávat jednoduchou duševní práci testem dle Lottiga v simulované výšce 7 500 m. Během pobytu v horách bylo třeba k léčebným opatřením přistoupit jen výjimečně, navíc jen v banálních případech (zažívací potíže, lehké infekce dýchacích cest, drobná poranění, počáteční příznaky horské nemoci či aklimatizační potíže, provizorní zubní plomby, četné opary). Za zmínku stojí příznivé ovlivnění odpočinku, usínání a prohloubení spánku po podání malých dávek antipyretik a analgetik po namáhavých výstupech za slunečného počasí. Též bylo možné pozorovat léčebný účinek 14denního pobytu v Alpách na kožní choroby – juvenilní bradavice, psoriázu, chronický ekzém. Fyziologická pozorování se zaměřila na sledování adaptačních schopností na výšky 3 500–4 800 m, hodnocení subjektivního stavu dle Krestovnikova, oběhových, dýchacích a krvetvorných parametrů (35).

Nelze zapomenout ani na srovnávací studii sportovců vytrvalců, sportovních výsadkářů a horolezců, zabývajících se problematikou stavů vyčerpání podle poklesu eosinofilních leukocytů po výkonu (5). Pro představu entusiasmu výzkumníků si vybavme, že při přechodu hlavního hřebenu Vysokých Tater v zimě nesli kromě kompletní výstroje a výzbroje v batohu i mikroskop s Zeissovým apochromátem, bateriový zdroj světla, počítačící komůrku, pipety a Dungerův eosinový roztok, který musel být uložen v kapse košile, aby byl chráněn před zmraznutím (zamrzal při -9 st. C).

Výsledky svých fyziologických pozorování MUDr. Wolf publikoval v řadě odborných a lékařských periodik, v časopisech zaměřených na praxi v tělesné výchově a sportu (6, 26, 32, 46) a přednesl je i na mezinárodní konferenci ve Walesu v roce 1975 (40).

Spolu s Kopeckým sledoval průběh aklimatizace a její vliv na pracovní účinnost u horolezců, kteří měsíc podnikali výstupy v oblasti Mont Blancu (14). S Dvořákem publikoval srovnání vyšetření účastníků expedice do Hindúkuše v roce 1965 v umělém podtlaku a ve velehorách a zároveň srovnání se skupinou tádžických nosičů (47).

V roce 1957 navštívili brněnští horolezci poprvé Kavkaz a v letech 1958 a 1959 zde byly uspořádány tábory výběrového družstva československých alpinistů, jež vedl Vladimír Procházka. Od té doby byl Kavkaz navštěvován našimi horolezci již víceméně pravidelně (48).

V příspěvku „Aklimatizace v horolezectví“ J. Wolf v roce 1963 konstatoval: „*Naše československé zkušenosti jsou prozatím malé a vycházejí z poznatků a pozorování při výpravách do dosažitelných velehor. V první řadě se jedná o zkušenosti z Kavkazu a Alp a ojedinělé osobní informace z Ťan-Šanu a Pamíru. Horolezeckých zájezdů do stálých sovětských táborů na Kavkazu se od roku 1958 účastnily již desítky československých horolezců od II. výkonnostní třídy výše*“ (38).

Vůbec první čs. výprava do mimoevropských velehor vedla Jaromíra Wolfa do Váchánu v Hindúkuši na území Afghánistánu. Trvala tři měsíce (19. 6. – 20. 9. 1965). Účastnilo se jí 14 osob a uskutečnila 17 výstupů, z toho sedm prvovýstupů na hory vyšší než 6000 m n. m. [Západní i Východní Uparisína (6 050 a 6 260 m n. m.), Koh-e-Hevad (6 849 m), Koh-e-Qala Panja (6 280 m)]. Zdravotnická problematika expedice zahrnovala prohlídky a sledování zdravotního stavu účastníků (včetně zubního vyšetření a stanovení krevní skupiny), očkování, vybavení zdravotnickým materiálem (instrumentárium chirurgické – pro laparatomii, oční, zubní, ORL, léky a obvazový materiál, séra a očkovací látky, i náhradní roztoky) (39). Před odjezdem na expedici byli horolezci vyšetřeni při fyzické zátěži v podtlakové komoře až do simulované výšky 9 000 m (47).

Každý účastník této expedice měl osobní lékárníčku s návodem (Alnagon, Acylcofin, Endiaron Pentobarbital, Divascol, Glucoran, Codein, obinadlo, rychloobvaz, jodové pero). Strava byla plánována jako dávky táborové, pochodové a útočné pro výstupy nad 6 000 m. Zdravotní stav členů expedice byl během tříměsíčního trvání velmi dobrý. Lékař provedl 410 vyšetření a ošetření (244 u členů, 166 u domácího obyvatelstva). Převládaly drobné úrazy (38x) a nemoci zažívacího traktu (průjmy) (32x), dále se vyskytly nespavost, bolesti hlavy, opary, omrzliny a zubní afekce (39x). Jedinou vážnější událostí bylo zhmoždění hrudníku s nalomením žebra po 80m pádu. Tuto příhodu Wolf také dramaticky popsal (36, 37).

V průběhu expedice v horách byl sledován průběh a stupeň aklimatizace jednoduchými zkouškami oběhového systému – měřením tepové frekvence a krevního tlaku. Reakce oběhového systému v průběhu aklimatizace měla odlišný průběh, než jak je obecně popisován v literatuře. Adaptační fáze byla posunuta do 3.–4. týdne, což je způsobeno geografickou zvláštností Hindúkuše, kde jsou krátká a relativně dobře sjízdná údolí, umožňující snadněji dosáhnout základního tábora na úpatí hor. Chybí tak aktivní složka delšího pochodu v Himálaji s postupným přivykáním nadmořské výšce postupnou aklimatizací (47).

V roce 1967 zajišťoval MUDr. Wolf skupinu horolezců, kteří dosažením vrcholu 7 134 m vysokého Leninova štítu (Pik Lenina, dříve Pik Kaufman, od roku 2006 v Tádžikistánu Qullai Abuali Ibni Sino, tedy Vrchol Aviceny, a v Kyrgyzstánu Ačik-Taš) (20). V průběhu mezinárodní alpiniády v Pamíru vytvořili tehdejší československý výškový rekord. Také tito horolezci byli před odjezdem na Pamír vyšetřeni v Ústavu leteckého zdravotnictví. Tři dny trvaly pokusy v podtlakové komoře – šlapání na ergometru v simulované výšce 5 000 m, psaní číslicových testů v podtlaku odpovídajícím 7 500 m (Lottigův test), vystupování na schůdky při tlaku postupně klesajícím až na úroveň odpovídající nadmořské výšce 8 000 m atd. O průběhu těchto vyšetření referoval v roce 1979 Heřman (10). Wolf spolu s Doležalem a Luxou publikovali studii o aklimatizaci při výstupu na Leninův štít a jejím vlivu na aktivaci adrenokortikálního systému (40, 46).

Zdravotnická komise horolezeckého svazu vznikla až v roce 1968. Jejím předsedou se stal MUDr. Jaromír Wolf a členy byli MUDr. Zdeněk Vlč, fiizeolog z Ostravy, MUDr. Jarmila Matějková (tělovýchovná lékařka z Brna) a ortoped MUDr. Tomáš Pračke z Olomouce (13).

Ještě v předchozím roce se do Hindúkuše vydala z pakistánské strany II. československá expedice Hindúkuš 1967 opět pod vedením Vladimíra Šedivého, zajišťovaná MUDr. Zdeňkem Vlčem. Dosáhla vrcholů Tirič Mír 7 708 m (2. výstup), Tirič West I 7 487 a Dir Zom 6 875 m (prvovýstupy). Také počítala s možností malého i většího chirurgického výkonu, laparotomie, torakotomie, tracheotomie, trepanace aj. Vybavení bylo uloženo do čtyř objemných kufrů. Struktura nemocnosti účastníků byla následující: 27 % průjmová onemocnění (19x), 16 % po-tíže z výšky – bolesti hlavy (11x), 11 % drobné úrazy (8x), katary dýchacích cest (7x), omrzliny

III. stupně 3x, těžké vyčerpání 4x, fotodermatidy 4x, zažívací potíže 2x, distorze kotníků 2x, zhmoždění kolena 2x, bronchopneumonie 1x, angina 1x, frontální sinusitis 1x, spálenina 2. stupně 1x, pleuritis sicca 1x, spontánní pneumotorax 1x, zubní kaz 1x, flegmona bérce 1x (29).

Na jaře 1969 se jako první československá výprava do nejvyšších hor světa vydala Tatranská Expedícia Himálaje '69 s tatranským lékařem MUDr. Jurajem Janovským (28). Pro nepřízeň počasí se na himalájské osmitisícovce Nanga Parbatu (8 125 m) dostala jen do výšky 6 950 m. Bratislavská expedice Hindúkuš 1969 se slovenským lékařem MUDr. Milanem Šimuničem dosáhla třetího nejvyššího štítu pohoří – Istor-o-nal (7 403 m) (18). MUDr. Leoš Chládek, ortoped z Liberce, lékařsky zajišťoval První českou himalájskou expedici, jejímž cílem byl vrchol Annapurny IV (7 525 m). Jako první Čechoslovák stanul – před 50 lety – na himalájském vrcholu Miloš Albrecht (21).

V roce 1970 MUDr. Tomáš Pračke provázal Olomouckou expedici Pákistán – Karákóram na Haramoš II (Mani II, 6 750 m) a do Hindúkuše se vrátil MUDr. Wolf s horolezeckou výpravou, která prvovýstupem jihovýchodní stěnou dosáhla vrcholu Koh-e-Pegish I (6 269 m) (16).

Později vedl zdravotnickou komisi na úrovni federálního horolezeckého svazu postupně MUDr. Leoš Chládek, MUDr. Miroslav Novotný a MUDr. Tomáš Skříčka, a to až do zániku federativního uspořádání ČSFR (13).

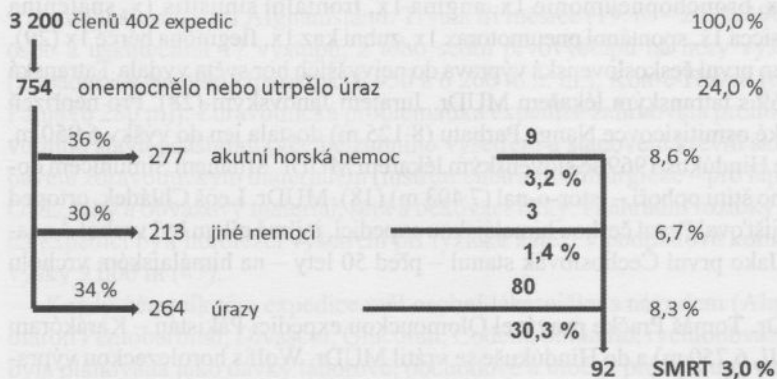
Poslední dvě československé expedice, kterých se MUDr. Wolf účastnil jako zástupce vedoucího výpravy i lékař, směřovaly do hor nejvyšších a měly lékaře dva. Cílem byla pátá ze 14 osmitisícovek – Makalu (8 485 m), nedaleko Mount Everestu. V roce 1973 byl s MUDr. Wolfem MUDr. Milan Šimunič, v roce 1976 MUDr. Leoš Chládek. První výprava vystoupila na vrchol JZ pilíře, avšak krátce po zahájení výstupu na vrchol došlo k pádu RNDr. Jana Kounického, jenž po 6 dnech zemřel na následky závažných zranění, když se jej nepodařilo z výšky 7 900 m zachránit (1).

Úspěch druhé výpravy na Makalu v roce 1976, která zdařile dokončila československý prvovýstup, zkalila smrt Karla Schuberta, jenž se z vrcholu nevrátil. Příběhy obou výprav na Makalu ztvárnil Jaromír Wolf ve svých knihách *Řeka jménem Červánky – Příběh československé horolezecké expedice Himálaj 1973* (41) a *Šivova velká noc – Československý výstup na Makalu 1976* (42).

Patří se také připomenout, že Jaromír Wolf slovem doprovodit fotografické publikace svého přítele Viléma Heckela, plzeňského rodáka (nar. 21. května 1918, tragicky zahynul 31. května 1970 pod Huascaránem v Peru) (8, 9).

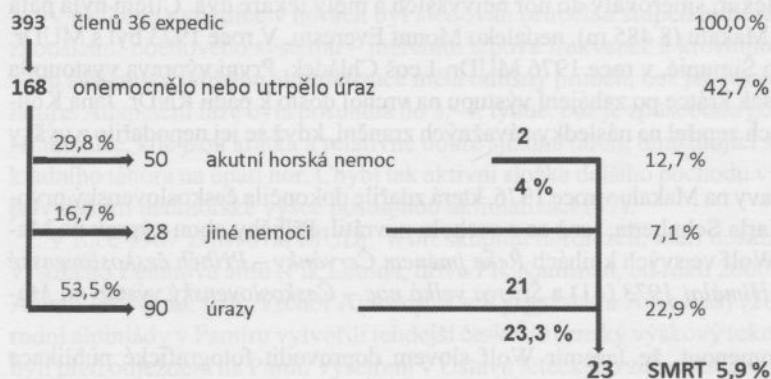
V průběhu času se nashromáždilo velké množství zkušeností z našich expedic. Po vzoru statistik Weingarta (30) a Brendela a spol. (2), které analyzovaly nehody při 402 expedicích do Himálaje, Karákóramu a Hindúkuše s 3 200 účastníky v letech 1946–1978 (Obr. 2), byla u příležitosti IV. Evropského kongresu sportovní medicíny v roce 1985 za spoluautorství MUDr. Jaromíra Wolfa prezentována obdobná studie u československých výprav v období 1965–1984 (23). Jednalo se o 393 účastníky 36 expedic. Během výprav mělo zdravotní potíže 42,7 % osob, onemocnělo 19,8 % osob (ve 12,7 % se jednalo o akutní horskou nemoc, AHN) a úraz utrpělo 22,9 % osob. Zemřeli 23 účastníci (5,9 %) – dva na AHN, 21 osob v důsledku úrazu. Naše údaje byly zhruba o 100 % nepříznivější (Obr. 3).

Rizikovost horolezeckých expedic ve světě 1946-1978

Obr. 2: Rizikovost horolezeckých expedic ve světě 1946–1978 (Medical Statement Analysis of 3,200 High-Altitude Climbers)

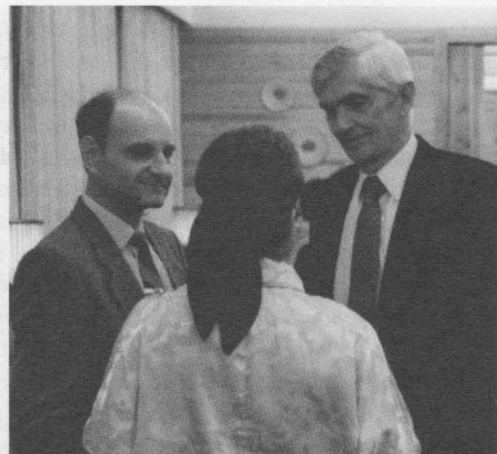
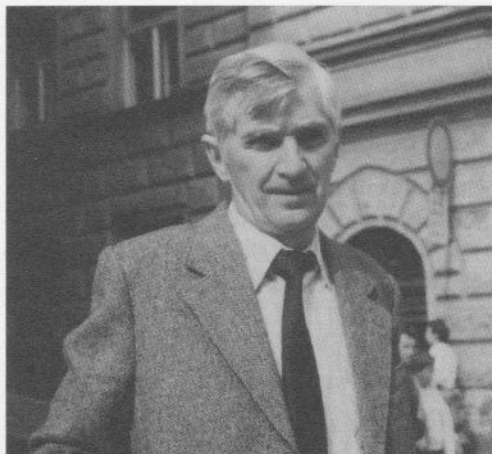
Rizikovost československých horolezeckých expedic 1965-1984

Obr. 3: Rizikovost československých horolezeckých expedic 1965–1984

Jaromír Wolf byl mezinárodně uznávaným odborníkem, a jako takový řadu let působil v exekutivě Světové horolezecké federace (Union Internationale des Associations d'Alpinisme – UIAA). Do roku 1988 byl dokonce jejím místopředsedou. Současně byl také členem její lékařské komise. Od roku 1984 se zasedání UIAA Medical Commission a její práce účastnil MUDr. Ivan Rotman.

V roce 1988 se uskutečnila v Praze Mezinárodní konference horské medicíny, kterou z pořízení UIAA pod záštitou Čs. společnosti tělovýchovného lékařství uspořádal Horolezecký svaz ÚV ČSTV. Za účasti téměř 200 referujících a posluchačů bylo v pražském Karolinu předneseno a prezentováno na 45 přednášek a posterových sdělení. S pozdravným projevem vystoupil na konferenci také J. Wolf (44). Úspěšný průběh konference potvrdil velký zájem našich lékařů a dalších odborníků o problematiku horské medicíny. Ten vedl ke vzniku přípravného výboru pro založení Sekce horské medicíny v České společnosti tělovýchovného lékařství ve složení MUDr. Andrea Pelikánová, MUDr. Jaroslava Říhová, MUDr. Tomáš Skřička, CSc., MUDr. Pavel Veselý, CSc., MUDr. Jaromír Wolf a MUDr. Ivan Rotman (45).

Obr. 4. MUDr. Jaromír Wolf v 80. letech
(foto Marek Wolf)

Obr. 5. MUDr. Jaromír Wolf (vpravo),
v rozhovoru s MUDr. Andreou Pelikánovou
a MUDr. Igorem Mikem po Mezinárodní
konferenci horské medicíny UIAA v Praze
v roce 1988 (foto Ivan Rotman)

Na památku a na počest MUDr. Jiřího Pelikána, člena zdravotnické komise horolezeckého svazu, špičkového horolezce, horolezeckého a expedičního lékaře, se vznikající Sekce horské medicíny rozhodla pořádat každoroční semináře o aktuálních problémech horské medicíny se zaměřením na diagnostické a léčebné metody v horách. V den zahájení prvního semináře dne 20. března 1990 se uskutečnily volby do výboru Sekce horské medicíny, který poté zahájil práci ve složení: MUDr. Ivan Rotman (předseda), MUDr. Leoš Chládek a MUDr. Tomáš Skříčka, CSc. (místopředsedové), MUDr. Jaroslava Říhová (vědecký sekretář), MUDr. Lubomír Hruška (člen zdravotnické komise Horské služby ČR), MUDr. Juljo Hasík a MUDr. Pavel Veselý, CSc. MUDr. Jaromír Wolf se stal čestným členem výboru (3).

Bratr Vlk, i když se tak rád toulal, nebyl však „osamělým vlkem“ – žil v harmonickém manželství a své děti, syna a dceru, systematicky vedl k láskyplnému vztahu k přírodě. Ten také byl hnací silou, která jej provázela na cestách do zapadlých a zdánlivě nehostinných koutů nejen naší vlasti, ale i daleko od ní. Zde jeho vyznání: „Když člověk přijede z těchto končin (Himaláji) a probouzí se ráno hlukem pražských autobusů, tramvají a aut místo hlasem chrámových zvonků a zpěvem tibetských kurů, když místo vůně šerpského ohně vniká do jeho nozder pach spáleného benzínu a oleje a nafty, není dlouho schopen si uvědomit, že vše, co bylo v oněch pěti – šesti měsících daleko odtud na východ, je v nenávratnu. Probouzí se v pražském bytě a v polovědomí se snaží si uvědomit, na kterém tábořišti za pochodu zrovna stojí jeho stan a které údolí a které hřebeny a která sedla bude třeba dnes přejít. Potom s nepřiliš radostným pocitem sezná, že mu bude překonávat nikoli nástrahy ledovcových trhlin zavátých sněhem, nekonečná stoupání, proud divokého ručeje Barunské řeky a vratké mosty přes řeku Arun, ale tisíc drobných nesnází, jež nám připravuje každodenní život v pohodlí, v přesycení a v napětí civilizace. Proč lidé ze Západu – a je lhostejné, zda-li je to skutečný geografický západ, či Západ, do něhož patří i tak vyspělá východní země jako je Japonsko – proč lidé z bohatých, přesycených a rozporuplných civilizací utíkají do posledního ráje chudoby, bídy a antihygiény? Snad proto, že zde ještě dojdou klidu a radosti z těch nejprostších věcí života, jako je mísa plná rýže a rudý květ

rododendronu v černých vlasech dívek. Nebo jsou to blázni, kteří mají za ušima? Jimž nic tak nezní jako tlukot kladiva, jež zaráží skobu do škvíry žuly a kteří nikde se nevyspí lépe než na kameni morény Barunského ledovce, v bažinách jedlového pralesa a na sněhu ztvrdlém šlápotami horolezeckých bot. Asi vědí své a jakkoli jsou jejich pérové bundy vycpány čistěným peřím, zdá se, že toto bylo oškubáno z divokých husí...“ (42).

Na závěr si připomeňme – při úvaze nad současným stavem a vývojem horolezectví a vědeckým poznáním vlivu velehorských výšek na lidský organismus – slova Jaromíra Wolfa napsaná před více než 30 lety: „*Jak vyplývá ze závěru článku Josefa Dvořáka (viz 7), něco se změnilo a výšková fyziologie dostává nové podněty k výzkumu. Hranice nemožného se ve velehorách posouvají nikoli pouze poznáním adaptačních mechanismů lidského organismu, ale i tím, co jsme si zvykli poněkud schematicky nazývat vědeckotechnickou revolucí. Ale právě proto člověk tuto hranici posouvá a nemožné činí možným. Stoupá na nejvyšší štíty planety cestami těžšími, nesnadnějšími a nebezpečnějšími. Stoupá na ně častěji a v měřítku téměř masovém. Něco se změnilo v etice. Smrt nikoho nepřekvapuje a počítá se s ní téměř jako s předpokládanou provozní ztrátou, kterou uhradí pojišťovna. Etika se poznenáhlu mění v etologii (nauku, která studuje životní projevy a chování živočichů) a ta již nemá daleko k technologii obecné strategie a speciální taktiky výstupu. Tyto změny ostatně nejsou výsadou pouze tak krásného a s vědeckým poznáním nad jiné spjatého sportu, jakým bylo a stále je dobývání nejvyšších hor naší planety. Při veškeré úctě k fyziologii adaptace a k psychologii vůle bychom neměli zapomínat na tyto širší souvislosti. Na změnu objektivních podmínek posunu hranice nemožného ve velehorách“ (7, 43).*

Letos se skutečně již 30. Pelikánův seminář horské medicíny a k této příležitosti vydá Společnost horské medicíny almanach o problematice zdravotnického zabezpečení československých expedic do velehor, tedy o kapitole horské medicíny, jejímž zakladatelem a protagonistou byl právě MUDr. Jaromír Wolf. Na jeho zkušenosti navazuje řada následovníků (např. 11, 22, 27). Městys Zlonice u Slaného, kde se MUDr. Jaromír Wolf narodil, jej zařadil mezi své významné osobnosti.

Literatura

1. Borovička M. Český hrob pod Černým obrem. Reportáže Lidé a Země. <http://lideazeme.reflex.cz/clanek/cesky-hrob-pod-cernym-obrem#>.
2. Brendel W, Weingart JR, Haas LR. Medical Statement Analysis of 3,200 High-Altitude Climbers. In: High Altitude Deterioration. International Congress for Mountain Medicine, Chamonix, March 22–25, 1984. Rivolier J et al. (eds). Karger, Basel 1985.
3. ČSTL-Sekce horské medicíny a Český horolezecký svaz: I. Pelikánův seminář. Aktuální problémy horské medicíny. Diagnostické a léčebné metody v horách. 20. 3. 1990.
4. Daněk K. Poezie stoupaní jako symptom a facilitátor psychosomatických aspektů horské turistiky. In: II. Pelikánův seminář Aktuální problémy horské medicíny – diagnostické a léčebné metody v horách, 31. 5. 1991. MUDr. Ivan Rotman (ed.). s. 7. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/Pelikan1991-02.pdf>.
5. Dejmal V, Wolf J. Změny hladiny eosinofilních granulocytů v krvi jako ukazatel přizpůsobivosti organismu u sportovců. Teor Praxe Těl Vých; 1956,4(4):239–248.
6. Dejmal V, Wolf J. Horolezectví a mládež. In: Kučera M, Máček M. (eds). Sport mládeže očima lékaře. Olympia, Praha 1975.
7. Dvořák J. Hranice nemožného ve velehorách. Vesmír; 1985, 64(9): 516–520.
8. Heckel V. Wolf J. Hindúkuš. STN, Praha 1967.

9. Heckel V. Schody pod vesmír (fotografie). Text: V. Šmída, popisy J. Wolf. Olympia, Praha, 1970, 21-001-70
10. Heřman K. Rok 1967 – čs. horolezci na Leninově štítě. <http://www.hkvysehrad.cz/archive/lenin67.html#top>.
11. Chládek L. Lékařské zabezpečení expedic. In: Aktuální problémy horské medicíny. I. Pelikánův seminář 20. březen 1990 Praha. In: Rotman I (ed.). s. 77–82. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/01Pelikan1990.pdf>.
12. Chládek L. Vzpomínka na MUDr. Jaromíra Wolfa. In: Rotman I. (ed.). II. Pelikánův seminář Aktuální problémy horské medicíny – diagnostické a léčebné metody v horách, 31. 5. 1991: s. 6. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/Pelikan1991-02.pdf>.
13. Chládek L. Lékaři horolezeckého svazu a horské medicíny u nás. Předneseno na Pelikánově semináři v r. 2010. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/ChladekLekarCHS2010.pdf>.
14. Kopecký M, Wolf J. Vliv částečné výškové aklimatizace na pracovní účinnost u lidí. Sborník IV. celostátního sjezdu čs. fyziologů, farmakologů a biochemiků, 1956.
15. Kožíšek F. Jaromír Wolf – Vlk. Biminiji pro Wampum Neskenonu (časopis Mídeiwiniu) (Galerie junáckých osobností).
16. Lachout V. Expedice Hindúkuš 1970. <http://www.hkvysehrad.cz/archive/hindukus70.html>.
17. Matějková J, Rotman I. Rozloučení s MUDr. Jaromírem Wolfem. 1990.
18. Novák J, Šmída V. Hindúkuš – Ráj panenských vrcholů. Archiv vydání časopisu Everest. <https://1url.cz/rMB0g>.
19. Pánek J a spol.: Encyklopedie tělesné kultury. I. a II. díl. ČSTV a STN, Praha 1964.
20. Pik Lenin. Summitpost. <https://www.summitpost.org/pik-lenin/150355>.
21. Procházka V jr. První česká himalájská expedice. Horyinfo 2009. <https://www.horyinfo.cz/view.php?cisloclanku=2009100011>.
22. Procházka V jr. Českému horolezectví je 111 let. <https://www.horosvaz.cz/res/archive/042/008709.pdf?seek=1329591920>
23. Rotman I, Skříčka T, Wolf J: High altitude disease: our 20 years' experience with high altitude diseases at Czechoslovak mountaineering expeditions. IV. European Congress on Sports Medicine Prague, 1985. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/praha1985pptx.pdf>.
24. Rotman I, Matějková J, Novák J. Vzpomínka na MUDr. Jaromíra Wolfa – po 20 letech. *Facultas nostra* 2010, č. 90: 14–15.
25. Rotman I, Matějková J, Novák J. Vzpomínka na MUDr. Jaromíra Wolfa a výšková fyziologie tak trochu jinak. *Med Sport Boh Slov* 2010;19(3):177–179.
26. Rotman I. MUDr. Jaromír Wolf – Bibliografie horské medicíny. In: *Bulletin Lékařské komise a Společnosti horské medicíny* 1990. S. 111–115. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/2018/05/bull-1990-v-2018.pdf>.
27. Říhová J, Bedřich B: Lékařské zabezpečení zájezdů do velehor. In: Rotman I.(ed.) Aktuální problémy horské medicíny. I. Pelikánův seminář 20. březen 1990 Praha. S. 83–86. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/01Pelikan1990.pdf>, 26. 1. 2019.
28. Tatranská expedícia Himaláje 1969. <http://www.expedition.sk/horolezectvo/item/244-tatranska-expedicia-himalaje-1969>.
29. Vlč Z. Zdravotní zajištění expedice. *Teor Praxe Těl Vých* 1968;16(4):211–215.
30. Weingart J. Erkrankungen und Unfälle bei Hochgebirgsexpeditionen. *Inst f Chirurg Forsch München* 1980.
31. Wikipedie. Československý svaz tělesné výchovy. <https://1url.cz/HMBVY>. 30. 1. 2019.
32. Wolf J. Výdej energie při horolezectví. *Turist Horolez*. 1951; 3:58–59.
33. Wolf J. Elektrokardiografická pozorování při Závodě míru 1956. *Teor Praxe Těl Vých* 1957; 5(4): 225–234.

34. Wolf J, Matějcová A. Výsledky lékařského vyšetření účastníků turistické etapové jízdy Praha-Tábor-Písek-Praha 1956. *Teor Praxe Těl Vých* 1957; 5(4):250–252.
35. Wolf J. Některé lékařské zkušenosti z československých výprav do masivu Mont Blanc 1955 a 1956. *Teor Praxe Těl Vých* 1957; 5(10):604–613.
36. Wolf J. Bielo-modro-červená na končiaroch Hindúkušu. <https://www.horosvaz.cz/res/archive/069/011931.pdf>.
37. Wolf J. Splněný sen. <https://www.horosvaz.cz/res/archive/068/011930.pdf>.
38. Wolf J. Aklimatizace v horolezectví. In: Aklimatizace sportovce. Symposium uspořádané dne 16. května 1963 zdravotní sekci ÚV ČSTV v Praze. STN, Praha 1964.
39. Wolf J. Zdravotnické zkušenosti z 1. čs. expedice do Východního Hindúkuše 1965. *Teor Praxe Těl Vých* 1966; 14(9):540–543.
40. Wolf J. Adrenocortical activity in high altitude climbing. In: Mountain Medicine and Physiology: Proceedings of a Symposium Held by the Alpine Club at the National Mountaineering Centre, Plas Y Brenin, Capel Curig, North Wales, 26th-28th February 1975. Clarke C et al(eds). Alpine Club, London, England.
41. Wolf J. Řeka jménem Červánky: Příběh Čs. horolezecké expedice Himálaj 1973. Olympia, Praha 1975.
42. Wolf J. Šivova velká noc – Československý výstup na Makalu 1976. Olympia, Praha 1979.
43. Wolf J. K hranicím nemožného. *Vesmír* 1986; 65(12):687–689.
44. Wolf J. Welcome address to UIAA Medical Conference in Prague 21. 10. 1988. In: Rotman I & Veselý P (eds.); Medical Aspects in Mountaineering. Proceedings of the UIAA Mountain Medicine Conference. Prague 20-22 October 1988. 2nd Edition 2015–2016. p. 8. http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/Praha1988_UIAAMMC1988_Proceedings1988-VERZE2016.pdf.
45. Wolf J. Horská medicína u nás. In: Rotman I. (ed.). I. Pelikánův seminář. Aktuální problémy horské medicíny. 20. březen 1990 Praha. S. 3–28. <http://www.horska-medicina.cz/wp-content/uploads/01Pelikan1990.pdf>.
46. Wolf J, Doležal V, Luxa J. Urinary excretion of vanillylmandelic and homovanilic acids in mountain climbing. *J Appl Physiol*. 1970.
47. Wolf J, Dvořák J. Příspěvek k otázce aklimatizace. *Teor Praxe Těl Vých* 1966; 14(9): 534–540.

MUDr. Ivan Rotman
Příčná 349/2, 405 02 Děčín III
email: i.rotman@volny.cz